

PRESA VREMII, DESPRE ÎNMORMÂNTAREA LUI V. ALECSANDRI

Vasile Novac, Elena Rotaru

Lucrarea de față are menirea de a completa, informațiile legate de moartea lui Vasile Alecsandri, cuprinse, în cele două comunicări anterioare, "Românii la moartea lui Vasile Alecsandri" și "Argeșenii la moartea lui Vasile Alecsandri".

Bogăția documentelor cuprinse în Fondul Alecsandri, aflat în Biblioteca Academiei Române incită la publicarea a cât mai multor detalii, legate de sfârșitul marii personalități care a fost V. Alecsandri.

În rândurile care urmează ne-am propus să ne referim la informații legate de ceremonia propriu-zisă a înmormântării. Există riscul să supărăm o parte din auditoriu, care ar putea considera subiectul macabru, sau, în cel mai bun caz, indiscret.

Ne asumăm riscul, punându-ne însă "precauți", la adăpostul vorbelor marelui Rebreanu: "Scriitorul trebuie să știe că viața lui întreagă nu poate avea ascunzișuri, nici taine, nici menajamente. Mai curând sau mai târziu, toate se vor da pe față, toate secretele. Prin hârtiile lui vor scotoci oameni diferiți, indiscreti"

Știrea morții lui Vasile Alecsandri a zguduit toate inimile române, iar presa vremii s-a grăbit să consemneze evenimentul. Toate publicațiile timpului conțin articole referitoare la dispariția marelui om. Apar știri amănunțite în "Lupta", "Românul", "Adevărul", "Constituționalul", "Bucurest", "L'Independance Roumaine", "La Liberté Roumaine", "Timpul", "Voința Națională", "Națiunea", "România", "Telegraful român", etc.

"Românul" are cele mai numeroase articole, pe acest subiect, și este de menționat că după el, revista "Familia" lui I. Vulcan, care apărea la Oradea Mare, preia toate aceste informații și le publică în paginile sale. Revista "Familia" apare îndoliată, conținând pe prima pagină 11 strofe, fără virtuți artistice neapărat, dar constituind un necrolog al marelui dispărut semnat de Iosif Vulcan.

După ce-i sunt elogiate meritele de-a lungul a 10 strofe, Iosif Vulcan încheie :

"Fecioarele din șezătoare

Flăcări-n lucru-n câmp la soare

Curcanii-n drum de la război

Tot ce-i popor luat de glie

În jale ca și-n veselie

Cânta-va-n veci pe Alecsandri"

Se informează apoi că "V. Alecsandri, cel mai mare poet al nostru, căci între toți a fost cel mai românesc, a încetat din viață, la moșia sa Mircești, aproape de orașul Roman, în 22 august (3 septembrie) seara la orele 8 și 45 de minute, după o agonie de 24 de ore... Guvernul din București a hotărât ca înmormântarea să se facă cu cheltuielile țării, oferind 10.000 de lei și însărcinând pe Th. Rosetti ca să-l reprezinte la înmormântare și să depună o coroană pe mormânt în numele Consiliului de Miniștri"

“Teatrul Național din București a arborat îndată un stindard negru, în semn de doliu, pentru acela care fără îndoială și-a legat numele de teatrul românesc” Cu modestie în timpul vieții, V. Alecsandri declarase: “Nu știu dacă am creat teatrul național, dar știu că i-am adus un mare concurs”. Contactul și interesul manifestat constant pentru teatru, îl datorează tatălui său Vasile Alecsandri. În primăvara anului 1837 tânărul Alecsandri se afla la Paris, când tatăl său, spătar la acea vreme face o călătorie de aproximativ 3 luni la Paris pentru a-l aduce pe cel de-al II-lea fiu, Iancu, la școli. Faptul că într-o cerere privitoare la problemele teatrului moldovenesc adresată domnitorului, la 5 aprilie 1837, semnatorii: vellogofătul Al. Catargiu, vornicul Catargiu și aga Asachi propun pe colegul lor, “acuma la Paris” să se ocupe de achiziționarea câtorva actori și actrițe care să-i îmbunătățească trupa franceză aflătoare la Iași, ne îngăduie să conchidem că el era îndeajuns de priceput în ale teatrului. Ca urmare, putem bănuși că în aceste două luni și mai bine cât pare să fi rămas la Paris, spătarul Alecsandri mai cu seamă în calitatea sa, de “om de teatru”, cu o răspundere în îndrumarea teatrului în “limba patriei” dar și ca simpli amatori, a mers destul de des la spectacole și e foarte probabil că viitorul scriitor l-a însoțit⁶.

Nicolae Iorga a spus mai târziu, pe bună dreptate: “Vasile Alecsandri trebuie să fie privit ca adevăratul întemeietor al teatrului românesc original, pus în serviciul unor idei, înaintate, de regenerare și prin aceasta, ca și prin alegerea și felul de tratare al subiectelor, cu adevărat național.”⁷ Deci în numele teatrelor participă la înmormântare: “directorul General al teatrelor, dl. Grig. Cantacuzino, în numele instituției, iar în numele artiștilor scenei române s-a dus d-na Aristița Romanescu și d-nii Gr. Manolescu și Constantin Nottara.

Societatea presei din București, a delegat pe dl. Ionescu-Gion, însărcinându-l să depună și o coroană de flori. Toate societățile literare și toate ziarele și revistele din țară au trimis reprezentanți; ministerul instrucțiunii publice a pus la dispoziția fiecărui ziar, bilete de dus și întors, la Mircești. Regele, aflat în străinătate, a trimis la înmormântare un adjutant să-l reprezinte și să depună pe mormânt o coroană. De asemenea, o coroană a trimis și regina”.⁸

Referitor la înmormântarea propriu-zisă, ziarul “Românul” consemna: “Este drept că înmormântarea lui Alecsandri s-a făcut destul de măreț, dar nu pe atât cât ne așteptam noi”.⁹

Înmormântarea s-a făcut la Mircești, duminică 26 august (7 septembrie), la orele 2 după prânz, serviciul divin fiind făcut de P.S.S. episcopul Melchisedek. Alecsandri se afla într-un sicriu acoperit cu geam, înconjurat de numeroase coroane, simbol al recunoștinței naționale.

Aici, ziarele se întrec în a consemna toate coroanele numind atât expeditorul lor cât și componența florilor care alcătuiau coroana.

Iată câteva exemple: Academia Română - coroană de dafin și lăcrămioare, Ministrul Afacerilor Străine - coroană de pansele, Ministrul de Resbel - de stejar și dafin, cu inscripția “Armata recunoscătoare”. Academia studenților Univesității din București

- coroană de dafin, Margareta și Elena, nepoate, coroană de lăcrămioare și miosotis etc.

Mai erau încă vreo douăsprezece coroane, vechi, primite în diferite ocazii, când se afla în viață. Între acestea se deosebea aceea luată ca premiu pe lângă cupa de la Montpellier pentru poezia "Ginta latină" și aceea dată de regină și de Societatea actorilor când s-a jucat "Fântâna Blanduziei"¹⁰.

Nu au lipsit nici onorurile militare. Acestea au fost făcute de generalul Ipătescu, Lt. Col. Botez, maiorul Năsturel, o companie din Regimentul 13 de dorobanți Iași, o companie din Regimentul 14 de Roman, o companie din Regimentul 7 de linie, o baterie călărească". Frumos a impresionat inițiativa care face onoarea aceluia care a manifestat-o și aceluia care a pus-o în lucrare și anume prezența la Mircești în fața mormântului lui Alecsandri a 9 curcani din Vaslui în frunte cu sergentul Alexandru Ionescu"¹¹. Personalități marcante ale vieții românești din epocă, se aflau în fruntea delegațiilor prezente la înmormântare. Astfel, C. Dumitru Sturza, reprezenta Academia Română, A. Lahovari - Consiliul de Miniștri, A. Plaino, - Corpul Diplomației române, D. Cantauli - guv. Francez, D.N. Iancu, școlile din Moldova, colonelul Candiano Popescu și A. Steriadi - Palatul, domnii Grigore Cobălcescu, A. Vizanti, Climescu, Poni, și alții - Universitatea din Iași, Ionescu-Gion, Societatea presei, D. Pogor - comuna Iași, G. Drăghici Roman, Scurey-Bacău-Roman și Aristița Romanescu, teatrul, D-nii Mendovici, Enici, Vasiliu și Negri pe studenții universitari, d-l Velescu, Conservatorul de Muzică București. Toare comunele rurale din jurul Mirceștilor au fost prezente prin primarii lor, în mâini cu stindarde tricolore. Chiar dulcea Bucovină a poetului era reprezentată prin baron Stârcea.

Numai Basarabia, de care se făcuse atâta zgomot, nu avea nici un fiu al ei la înmormântarea autorului cântecului "Pohod na Sybir"¹².

Cu toată participarea numeroasă, ziarul "Românul" își exprimă regretul pentru neparticiparea atât a Iașului cât și a celorlalte orașe de peste Milcov, care erau foarte puțin reprezentate. Din capitala Moldovei, trebuiau să participe mai mulți, iar nu 10-15 persoane cu prefectul său. Bacăul, locul nașterii sale, trebuia să vie în corpore, cât și celelate orașe cum e Piatra, Hușii, Fălticeni, Focșanii și altele care n-au trimis nici un delegat, nu mai zicem nimic, căci ne este și nouă rușine de atâta indiferență culpabilă față de cel mai mare poet moldovean.¹³

După terminarea serviciului religios, coșciugul a fost scos afară din casă de către reprezentanții studenților, d-nii Negri, Mendovici, Enici, Ivașcu și Vasiliu. Ploaia care căzuse până atunci a stat ca prin minune. Coșciugul a fost așezat pe un pedestal și au început discursurile funebre. Între cei care au rostit discursuri se numără Alexandru Lahovary în numele Consiliului de Miniștri, C.D. Sturza, în numele Academiei Române, V. Pogor, în numele Societății "Junimea", G. Ionescu-Gion, în numele Societății Presei, N. Ionescu, în numele școlilor, Mircea Dimitriad a recitat o poemă și D. Ghibănescu a vorbit în numele Școlii Normale din Iași.

Toate discursurile au fost unanime a constata geniul poetic al lui Vasile Alecsandri, calitățile inimii sale și cu deosebire patriotismul său nemărginit afară de acela al d-

lui Ghibănescu care a spus că "Alecsandri numai a scormonit limba română, că poezia sa este de începător și că rămâne acum tinerimei pesimiste a forma limba, a crea adevărata poezie"¹⁴. Bineînțeles că mai toată presa vremii va sancționa prompt discursul lui Ghibănescu. Indiferent că se poate discuta pe marginea lui, momentul era total nepotrivit pentru a exprima asemenea păreri, bunul simț al românului simplu în astfel de împrejurări fiind exprimat și în vorbele "despre morți numai bine"

Ziarul "Bucharest" reprezentat de Bonifaciu Florescu, (fiul lui N. Bălcescu și al Luxitei Florescu) spunea în numărul său din 21 august/10 septembrie 1890: "D. Ghibănescu, prof. la Bacău, în cuvântul așa-zicând în numele studenților, în câteva fraze încurcate, într-un stil care, fără a avea limpezimea apei, era ca ea incoloră, inodoră și insipidă, și-a permis să vorbească de pesimism, de a reduce rolul lui Alecsandri la acela de un simplu descoperitor de cuvinte, de a denigra geniul său. Din respect pentru ilustrul corp neînsuflețit care era în fața ochilor noștri nimenea nu l-a întrerupt, mulțumindu-se să ridice din umeri. Plini de milă pentru starea mintală a unui om, care ne-a probat în câteva fraze, că n-are nici o idee, nici de ritm, nici de limbă, nici de istoria țării sale, noi am suferit numai de durerea doamnei Alecsandri"¹⁵.

De altfel, discursul lui Ghibănescu este contestat de studenții din București, care trimit și un protest scris, pe care același ziar "Bucarest" îl publică: "Subsemnații studenți la București, care am asistat la funerariile regretatului nostru poet Alecsandri, vă rugăm insistent a binevoi, a face cunoscut prin publicarea în jurnalul dumneavoastră că d-nul Ghibănescu n-a fost autorizat să vorbească în numele nostru și al colegilor noștri, la această ceremonie, așa cum a făcut-o și că acela dintre noi pe care, noi l-am însărcinat să țină un mic discurs, a renunțat să vorbească din cauza respectului datorat ceremoniei și pentru a nu da astfel naștere la o regretabilă discuție. Semnați; Ieremia, Bogza, Vicol, Steriad, C. Drăghici Baroncea, Eraclide, Mendonidi, Negri."¹⁶ Semnatarul articolului, Bonifaciu Florescu încheie astfel: "Rezervându-ne de a reveni asupra acestui incident vom spune mâine ceea ce a fost Alecsandri, ce inimă bătea în pieptul său și ce sentimente trebuie să încerce românii în fața acestui mormânt de-abia închis"¹⁷.

Adevărul e că, adeseori V. Alecsandri a fost prezentat ca un om comod, un superficial, un egoist și mai cu seamă, ca un diletant în toate privințele, inclusiv chiar în arta sa, în consecință incapabil de acțiuni serioase și de convingeri adânci. Cei care l-au caracterizat astfel, au privit ei înșiși probabil, lucrurile în mod superficial.

George Călinescu însuși, în "Istoria Literaturii Române de la origini până în prezent", deși îi acordă locul cuvenit unui scriitor însemnat al literaturii române, adesea îl caracterizează ca superficial riscând chiar să-l supere pe Al. Rosetti, director al Editurii Fundației Regale pentru Literatură și Artă, de care depinde în bună măsură apariția lucrării sale. Deoarece Rosetti îi reproșase, citind că Alecsandri e tratat nedrept, G. Călinescu scoate la 7 octombrie 1940 toate propozițiile afirmative în legătură cu poetul, demonstrând astfel că i-a consacrat "un adevărat imn".¹⁸

Cu toată această justificare față de Rosetti, Călinescu scrie în lucrarea sa: "Alecsandri cultivă o boemă confortabilă. de om bogat. fără obligații. ducând o

existență tacticoasă presărată cu blânde dureri și iubiri nedramatice”.¹⁹ Consideră că Alecsandri avea “demonul turistic” și că o astfel de viață ingrată și fără griji se explică prin aceea că Alecsandri e un “rentier” de unde și superficialitatea operei sale.²⁰ După care afirmație, Călinescu înșiră toată averea “nemișcătoare”, a lui Alecsandri, la 1868, care era într-adevăr considerabilă și o datora în parte tatălui său. Este, poate, interesant de comentat faptul că, cu aproape un secol în urmă, față de judecata lui G. Călinescu în primăvara anului 1839, tatăl poetului cu înțelepciunea și generozitatea ce l-au caracterizat întotdeauna, mai cu seamă în raport cu copii săi - îi îngăduie și îi dă mijloacele să pornească spre țară făcând un lung ocol prin Italia.²¹ Este extrem de caracterizantă pentru spiritul modern, deschis față de cultură și civilizație, față de cuceririle științei și ale tehnicii, al tatălui lui Alecsandri, scrisoarea ce i-o expediază fiului la 10/20 aprilie 1839: “Eu - scria spătarul de la Iași - fără a-mi scrie Ț-am slobozit voia voiajării, aici așa ceri trebuința, dar apoi arată și D.N. Docan că îl poftesc măcar pentru cinci-șase zile să mergeți și la Londra, iar întoarcerea neapărat o ceiu să vă fie pe la Grechia și de acolo cu vaporul prin Țarigrad. Până la pornire, însă, din Paris nu perdi vremea în zadar și în toate sălile prin academii de artă la ceasurile hotărâte, de unde nu puțin te vei adăpa. Nu ezita a cerceta pe la fabrici niscaiva iscodiri noi de mori, mașini de treieri și alte asemenea și să pui să le faci modeluri de lemn pentru o probă și să le aduci cu venire.... Ce frumos lucru era să faci o cârticică de la sâne și a o da la tipar spre a le prezentariza după ce vei veni, precum au făcut Kogălniceanu și alți tineri”.²²

G. Călinescu, plecând de la toate acestea, consideră însă că “un om atât de fericit în viață și de străin de marile ei tragedii e firesc să fie mulțumit de sine”.²³ El apelează și la un contemporan mai tânăr al lui V. Alecsandri care l-a supus pe acesta unei severe analize. Este vorba de poetul Al. Macedonski, care știindu-l pe Alecsandri om bogat, membru al Academiei, cu stații de cale ferată pe moșia sa și care totuși acceptase premiul de 10.000 de lei de la Academie, îl apostrofează: “Rușine, de trei ori rușine, domnule Alecsandri, domnilor academicieni”.²⁴ E firesc, credem, ca despre o personalitate complexă ca cea a lui V. Alecsandri să existe o diversitate de păreri. De multe ori aceeași persoană, îl critică vehement, sau îl ridică pe culmile gloriei. De pildă pastelurile lui Alecsandri îl fac pe G. Călinescu, să le socotească mici capodopere, chiar dacă peste câteva rânduri strecoară o malițiozitate. Și am mai da un exemplu, pe contemporanul său Al. Lahovary, care în discursul funebru spunea între altele: “De patruzeci și mai bine de ani numele lui era podoaba literaturii și fala țării. Poet, scriitor dramatic, reprezentant al țării, ministru și mai presus de toate român și patriot în toată puterea cuvântului, personalitatea lui se leagă cu toate evenimentele care au făcut să bată inima acestei țări și glasul lui se ridică pentru a cânta izbândeale noastre, la care luase însuși o parte însemnată”.²⁵

Tot el însă, îi dădea o lovitură de neașteptată brutalitate, care l-a afectat profund pe V. Alecsandri în ultima lună de viață.

Curând după sosirea la Mircești la 10/22 iunie, Alecsandri solicita, din cauza stării sănătății sale să i se aprobe o prelungire a concediului. Ministrul de Externe, Al. Lahovari, uitând însă tot ce făcuse acest om pe toate planurile pentru țara lui, fără să țină măcar cont că se adresa unui muribund căruia ziarele îi anunțaseră chiar moartea în mai multe rânduri, îi răspunde cu socoteli meschine și cu un refuz plin de ostilitate și parcă și mai jignitor în formele lui de aparentă, rece politete, în care era scris.²⁶

Gestul poate avea explicații în scrisoarea lui Alecsandri către I. Ghica din martie 1890, în legătură cu intrigile ce se țeseau pentru a-l înlătura din postul diplomatic ce-l ocupa la Paris: “Știu că d-na Lahovary a pus de mult ochii pe postul meu, care i-ar face multă plăcere ca și ocazia de a-și etala tualetele pentru a eclipsa pe elegantele Parisului”.²⁷

Cu foarte rare excepții, Alecsandri s-a aflat însă în admirația contemporanilor săi, chiar a confracților lui mai tineri.

Alecsandri impresionează nu numai prin operă sau prin poziția socială și scriitoricească ce și-o cucerise, dar mai cu seamă prin personalitatea sa morală, prin seninătatea sa, prin marea vibrație spirituală ce se degaja din figura lui, din străfundurile lui.

Al. Vlahuță impresionat prin 1883, de noblețea cu care acest om, căruia literatura română îi datora atât, ignora atacurile nedrepte ce i se adresau scria: “Ia te uită cu ce liniște dumnezeiască trece bătrânul și marele Alecsandri prin droaia de mucoși care-l hulesc pentru că și-a iubit poporul cu dragostea nețărmurită a celor aleși, pentru că a dat neamului românesc o literatură curată și limpede, pentru că prin munca lui vrednică și prin darul și podoaba minții lui a ridicat așa de sus slava literaturii noastre, pentru a lăsa urmașilor o moștenire așa de prețioasă, în sfârșit pentru că a fost și rămâne mare.”²⁸

Într-adevăr, anii scurși de la moartea marelui Alecsandri au decantat opera și opiniile referitoare la această operă, uneori contradictorii, el rămânând în conștiința națională, ca un model de referință al literaturii noastre. Cuvintele lui Dimitrie Sturza, rostite cu prilejul discursului funerar își păstrează și astăzi, încărcătura emoțională și valabilitatea:

“Cincizeci de ani a stat Alecsandri neconținut în fața națiunii, cântând cele mai gingașe simțiri și emoțiuni ale inimei omenеști, descriind cu cuvinte fermecătoare frumusețile țării și traiul poporului, puind dinaintea noastră întregimea gloriei strămoșești și a virtuților de mai nainte, îmbărbătând generațiunea cu cântece vitejești și cu inspirațiuni puternice, înălțând faptele mari ale națiunii plini de credință în țară și credincioșii ei. Cincizeci de ani a luptat Alecsandri cu cei mai vrednici, cu cei mai buni, cu cei mai voinici și mai inimoși fii ai națiunii ca să recapete libertăți și drepturi, care-i păreau pentru totdeauna pierdute, ca să asigure urmașilor o patrie cu un viitor demn de origine și de trecutul neamului românesc.

Cincizeci de ani a fost Alecsandri unul din cei de frunte acolo unde era de lucrat și de muncit. El a fost unul din fruntașii acelei generații, care veșnic va sta de exemplu de cugetări și de fapte, de dezinteresare și de devotament, de curagiu și de modestie,

de sentiment de datorie și de neobosită voință”.²⁹

NOTE

- ¹ *St. Com.*, Seria Istorie, VII, Pitești, 1995, p. 175.
- ² Niculae Gheran, *Tânărul Rebreanu*, Editura Albatros, București, 1986, p. 8.
- ³ *Familia*, anul XXVI, 1890, 2/14 septembrie, Oradea Mare, nr. p. 1 (413).
- ⁴ *Ibidem*, p. 401.
- ⁵ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, Buc., 1985, p. 310.
- ⁶ G.C. Nicolaescu, *Viața lui V. Alecsandri*, Ed. Eminescu, Buc., 1975. P. 28.
- ⁷ N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, vol. II, Buc., 1908, p. 84.
- ⁸ *Ibidem*, p. 416.
- ⁹ “*Românul*”, 28 aug. 1890.
- ¹⁰ *Ibidem*.
- ¹¹ *Ibidem*, p. 154-167.
- ¹² *Ibidem*.
- ¹³ *Ibidem*.
- ¹⁴ *Ibidem*.
- ¹⁵ “*București*”, 21 aug. 1890, p. 163.
- ¹⁶ *Ibidem*.
- ¹⁷ *Ibidem*.
- ¹⁸ G. Călinescu, *Op. cit.*, p. IV.
- ¹⁹ *Ibidem*, p. 290.
- ²⁰ *Ibidem*, p. 294.
- ²¹ G.C. Nicolaescu, *Op. cit.*, p. 36.
- ²² *Ibidem*.
- ²³ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 296.
- ²⁴ *Ibidem*.
- ²⁵ *Familia*, 2/14 septembrie, 1890, p. 410.
- ²⁶ G.C. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 81.
- ²⁷ *Ibidem*, p. 582.
- ²⁸ *Ibidem*, p. 544.
- ²⁹ *Familia*, 2/14 sept. 1890.